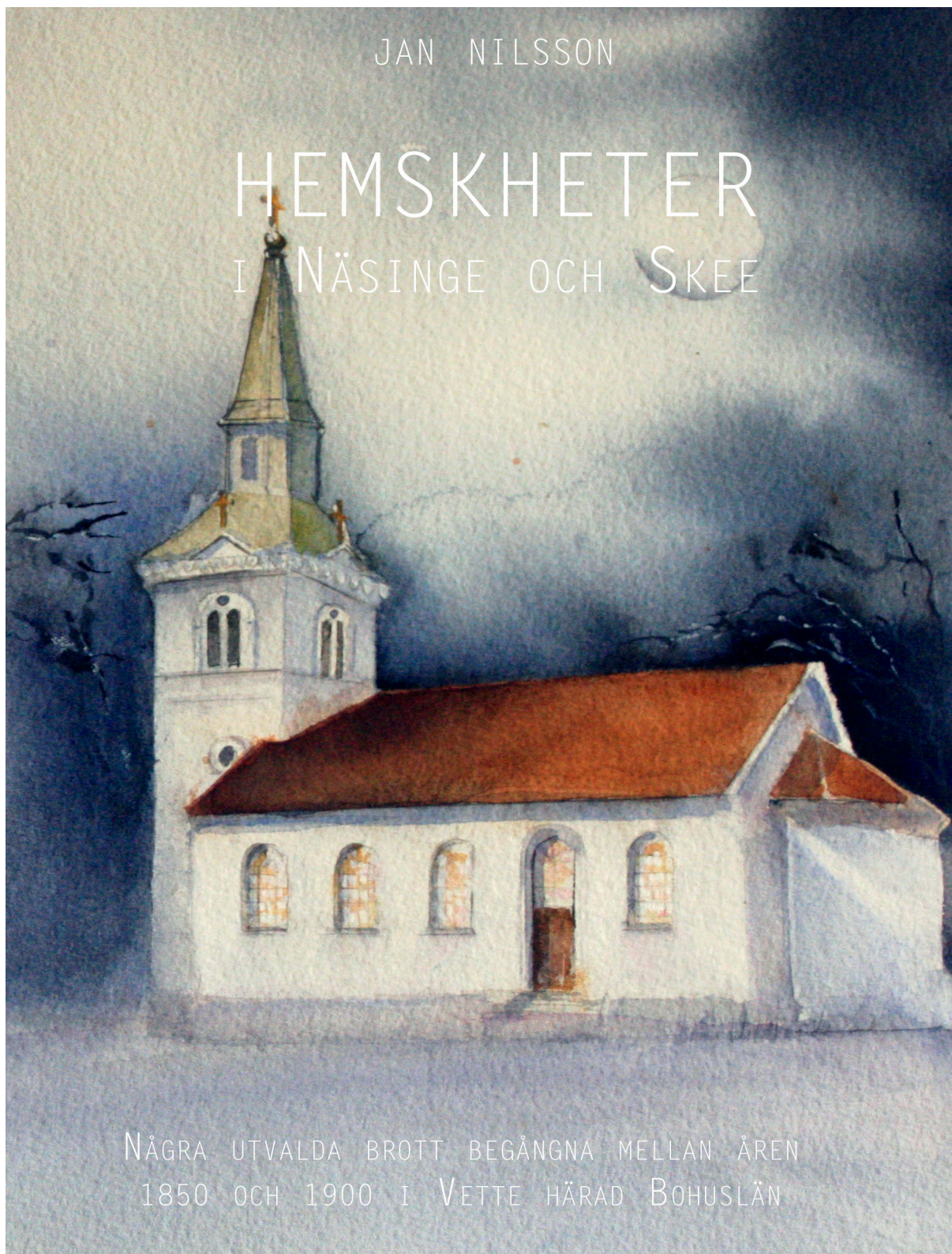

KÄLLMATERIAL

JAN NILSSON

HEMSKHETER

I NÄSINGE OCH SKEE

NÅGRA UTVALDA BROTT BEGÅGNA MELLAN ÅREN
1850 OCH 1900 I VETTE HÄRAD BOHUSLÄN

6. MISSHANDEL
BEGÅNGET: 1849
GÄRNINGSMAN: OLAUS HANSSON I HOGEN

Utdrag ur domboken från Vette Häradsrätt.
Innehåller alla ingående handlingar i aktuellt mål.

Själva protokollsanteckningarna i domboken har vit bakgrund.

Till protokollet bilagda handlingar har grå bakgrund.

Originalhandlingarna kan till vissa delar vara svåra att tyda. Dels kan det bero på bläckfläckar, bortrivet papper eller att inbindningen av domboken gjorts så att ena kanten av en handling blivit "osynlig". Renskrift av texterna har gjorts så långt det är möjligt. Där texten ej kunnat tolkats, har ett frågetecken angetts.

Varje protokoll eller handling inleds med ett id-nr, ex. (v278495.b12480.s2469). Detta nr är ett id som används av företaget Arkiv Digital, när de katalogiserar och lägger ut materialet på internet. Du kan själv, med hjälp av detta id, söka fram aktuellt material på internet, men du måste då prenumerera på tjänsten. En sådan prenumeration kan lösas direkt på Arkiv Digitals hemsida.

Jan Nilsson

1849 den 5 Juni

No 119

Efter angivelse af Pigan Maria Cecilia Mattisdotter på Hogen hade Krono Läns: C. G. Ljungqvist, å tjenstens vägnar, till för handen varande ting utverkat stämning å Olaus Hansson i Hogen uti påstående, att laga ansvar stånda för det han skall, vid åtskilliga tillfällen under loppet af innevarande år, illa slagit och handterat Maria Cecilia Mattisdotter, då hon i hans tjenst varit, samt sålunda skadat hennes ena öga att lyte deraf uppkommit; Och då nu uprop i anledning häraf anställdes förekom Åkl och Maria Mattisdotter, hvaremot tillt Olaus Hansson ej lät sig afhöras, ehuru han intygades vara kallelsen delgifven af Krono Rättaren Christoffer Mattisson i Dalarne och Anders Christoffersson derstädes.

För angifvelsens närmare utveckling, förmäler Maria Mattisdotter, på derom gifven anledning, att då hon, som i Okt månad nästl år inträdt i Sdns tjenst, en dag i Mars månad innevarande år inkommit i Sdns stuga, hade denne vid tillfället varit i upretad sinnesstämning samt slagit ock misshandlat sin hustru ock derefter, då Maria Mattisdotter vänligt bedt honom dermed uphöra, tillfogadt henne ett hårt slag å kinden, så att blånad upstått; samt att, några dagar derefter, då Maria Mattisdotter jemte Sdn ensamma varit inne i huset och den förra varit sysselsatt att efterse Sdns tvänne barn, hade denne, utan att antyda någon orsak därför, först med ett bokstöd af en ? tillfogat Maria Mattisdotter ett hårdt slag öfver hufvudet, och sednare fattat ett spröt eller fint spö, det han instuckit i Marias ena öga, så att blod deraf flutit, ock hon en längre tid varit deraf plågad, ock ännu fortfarande lede mehn, än är samma öga som af skadan blifvit svagare och ständigt varade sig; samt att Maria Mattisdotter, som för att undvika vidare misshandling, måst flytta ur Sdns hus, den 24 nästl April skiljts ur hans tjenst.

Åkl förmäler, det han för angifvelsens styrkande låtit såsom vittnen inkalla, Pigan Maria Andersdotter, Hustrun Catharina Andersdotter och hennes dotter Talita Andersdotter alla på Wälle samt Enkan Maria Amundsdotter i Lunden och som jäf emot dem nu ej kunde utrönas tillstöddes de, med frånvarande Olaus Hansson öppen lemnad jäfsrätt, sanningseden aflägga samt efter undfångna varningar mot missbruk deraf, hvar för sig hörd o berättade:

1. Maria Andersdotter: att då vt, en dag i Mars månad innevarande år ankommit till Olaus Hanssons bostad, ock å gården träffat Maria Mattisdotter, hade en annan tjenstepiga utkommit ock omtalat att Olaus Hansson slage ock misshandlade sin hustru, samt bedt Maria ingå för att söka afböja sådant, hvilket hon äfven efterkommit och inkommen i köket vänligen bedt Olaus Hansson, att från dess våldsamma förfarande afstå, då denne, efter tillsägelsen upretad, öfverfallit Maria med flera slag, hvarefter blånader i ansigtet varit synliga; samt att Maria Mattisdotter, några dagar derefter ankommit till hemmanet Wälle med ena ögat sargat ock blodigt, då hon berättat, att Olaus Hansson åter öfverfallit och slagit henne, samt klagat öfver yrsel och svaghet, deraf hon hela den dagen varit sängliggande.

2. Catharina Andersdotter: att Maria Mattisdotter, en dag i slutet af Mars månad innevarande år, ankommit till vts bostad och klagat öfver att Olaus Hansson slagit och illa handterat henne, hvars ena öga vid tillfället jemväl varit blodigt och sargat.

3. Talita Andersdotter: afgaf enahanda berättelse med dess moder, nästföregående vt.

4. Maria Amundsdotter: att en dag i Mars månad innevarande år, vå vt, som vid den tiden vistats i Olaus Hanssons hus, derstädes uppehållit sig inne i kammaren, hade Olaus Hansson först i det utanföre belägna köket slagit sin hustru ock då denna derefter i kammaren inkommit fortsatt sitt våldsamma upförande, hvarföre tjenstepigan Maria Mattisdotter öppnat dörren ock bedt Olaus Hansson der ifrån afstå, då han med en käpp tillfogat Maria ett slag i ansigtet, så att blånader deraf upkommit; att några dagar derefter, då vt jemte Olaus Hansson och Maria Mattisdotter ensamma varit hemma, hade vt gått till hemmanet Wälle, sedan han lemnat barnen i Marias vård, hade hon varit oskadad, men kort efter det vt ankommit till Wälle, hade Maria der infunnit sig då med ena ögat blödande och sargat, hvilket hon uppgifvit Olaus Hansson hafva föröfvat, hvilken jemväl, då vt derefter förebrått honom detsamma, dertill ej nekat.

Wittnesmålen uprepades och vidhölls af alla, som, för deras inställelse vid Rätten fordrade ersättning, under uppgift, Maria Amundsdotter att hafva 1/4 mil och de öfrige hvardera 1 1/2 mil till tingsstaden; Och tillsades, det Rätten, vid sakens slutliga pröfning, jemväl ville yttra sig öfver den ersättning, dem tillkommer.

Åkl åskade härefter sakens uppskjutande, för att få Sdn deruti hörd; Ock blef, vid tingets slut, följande

Utslag

afs: d: 7 Juli 1849

För Sdns, Olaus Hanssons, hörande, uppskjuter HdRn saken till 2dra rättegångsdagen af nästa i Häradet infallande lagtima ting, då Åkl äfvensom Maria Mattisdotter, denna senare, vid 3 Rdr 16 sk Bco vite, båda sig åter vid Rätten inställa, och dertill Åkl må hafva Olaus Hansson, på dennes egen bekostnad, till Rätten hämtad.

Den missnöjde etc ---

v281395.b7270

1849 den 5 Okt

No 25

Vid återföretagande af det från förra tinget under No 119 af Domboken till denna rättegångsdag uppskjutna mål, ang Krono Läns: C: G: Ljungvist, efter angifvelse af Pigan Maria Cecilia Mattisdotter, väckt åtal emot Bonden Olaus Hansson i Hogen, för det han skall, under bemälda pigans tjenstetid hos honom, henne illa slagit, inställde sig, så väl Åkl och Måseg pigan som tillt Olaus Hansson personligen, denne senare, enl Åkl:s anmälan, utan hämningsåtgärd, bland hvilka Olaus Hanssons förnekade att, vid något af de utaf Måseg någon uppgifne tillfällen, hafva henne slagit, mindre så illa slagit, att lyte deraf kunnat upkomma, men förmälde i öfrigt, att Pigan under hennes tjenstetid visat sig stursk och ohörsam, samt icke fullgjort de henne förelagda sysslor, hvarföre Olaus Hansson ansett sig berättigad att, då sådant skett, henne aga; ingifvande Olaus Hansson i öfrigt följande anförande:

Litt : A:

v281395.b7250

Litt A

Till Wätte Härrads Wällofle Tings Rätt i Strömstad

Under Teknad får Härmäd Han Wäl Lofle Tings Rätten Ödmjukast anhålla att Pigan Cecillia mattis Doter måtte Till ansvar stånda,

1. för det hon som min Lagliga stade Tienste piga Uraktlåtit gör De skyldig Heter hvilket hon borde och jag bad honom Göra.

2. för dät hon var Ovettig och Olydig Hos mig i Tienst och dätt utan orsak.

3. Ersäta mig 10 Rdr Banko såsom Lån för den arbetare jag i henes ställe måte taga Öppen Tallan I mållet och Rättegångsgs kåstnader Ersätning för behålles

Hogen den 4 ocktober 1849

Olaus Hansson

efter upläsandet hvaraf ock sedan Olaus Hansson erhållit del af hvad vid förra rättegångstillfället i hans frånvaro förekommit, anmälde han såsom jäf emot då afhörda vt Maria Andersdotter, att hon skall sakna nödig christendoms kunskap, lefva på understöd af församlingen ock mot Olaus Hansson hysa ett hästkt och fientligt sinnelag; hvaremot något jäf emot öfrige vtn ej var att anföra.

Olaus Hansson anhöll emellertid om vittnesförhör med Torparne Olaus Gudesson och Olaus Olsson under Hogen, hvilka vara tillstädades samt, ojäfvade, tillstädades vittneseden aflägga och derefter undfångne varningar mot missbruk deraf, hvar för sig, hördes ock berättade:

1. Olaus Gudesson: att då vt, jemte nästföljande vt, Olaus Olsson, under senast förlidne Winter förrättat tröskning hos Olaus Hansson, Maria Mattisdotter, då husbonden tillsport henne att bortföra halmen och fordra hästarna, yttrat, det Olaus Hansson sjelf kunde sådant verkställa, då han ej ville hålla sig en karl till förrättande af dylika sysslor, men att Maria Mattisdotter likväl alltid fullgjort befallningarne.

2. Olaus Olsson: afgaf till alla delar öfverensstämmande berättelse med föregående vt.

Upprepadt och vidhållet förklarade vtna, att de för inställelsen vid Rätten redan blifvit af Olaus Hansson godtgjorda.

Olaus Hansson fortsatte att sig emot Maria Andersdotters gjorde jäf, till hvars styrkande, då detsamma af Åkl och Kdne pigan beslutades, hon dock ej var försedd med bevis.

Maria Mattisdotter, som upgaf sig ännu lida af den skada i ögat Olaus Hansson henne tillfogat, förmälde, det hon icke sökt läkarebiträde eller låtit skadan besigtigas; hvarefter ock då vidare ej förekom tillsades, det HdRn vid tingets slut, ville meddela

Utslag

afsagdt den 5 November 1849

För att lemna Olaus Hansson rådrum, att styrka det jäf han, emot förut afhörda vt Maria Andersdotter, vid detta rättegångstillfälle framställt, finner HdRn, jemlikt 17 Cap 8§ RB ock Kongl Kungörelse den 7 Januari 1830, nödigt uppskjuta saken till 2dra rättegångsdagen af nästa i Häradet infallande lagtima ting, då parterna, vid förr stadgat äfventyr, ? sig åter vid Rn inställa, ock då Maria Mattisdotter åligger förete behörigt Läkarebetyg öfver den henne tillfogade ögonskada, samt om hvad för framtiden deraf kan komma att lida mehn.

v281396a.b450

1850 den 8 Februari

No 30

Då Härads Rätten nu åter företager det från sista ting uppskjutna och i då hållna dombooken under No 25 antecknade mål, angående det åtal Kronolänsmannen C G Ljungqvist, uppå angifvelse af Pigan Maria Cecilia Mattisdotter, väckt emot bonden Olaus Hansson i Hogen, för det han skall, under bemälda Pigans tjenstetid hos honom, henne illa slagit, tillstädekommer Åklagaren, men hvarken Sdn eller målsegrande Pigan låta sig afhöras.

Utslag

afkunnadt den 16 Mars 1850

Med tillämpning af Härads Rättens förut i målet fattade beslut fälles Pigan Maria Cecilia Mattisdotter att, för hennes förfallolösa utevara vid detta ting, utgifva det för sådan försummelse stadgade vite, Tre Rdr 16 sk, till tveskiftes emellan Konungen och Åklagaren, hvarjemte målets vidare handläggning förklaras hvilande till nästa tings andra rättegångsdag, då Maria Cecilia Mattisdotter skall tillstädekomma, vid henne förelagt Sex Rdr 32 sk vite, och då Sdn bör genom åklagarens försorg och på egen bekostnad till rätten hemtas. Börande Maria Cecilia Andersdotter [fel - skall vara Mattisdotter] då jemväl, beträffande den henne tillfogade ögonskada, förete det läkarebetyg, hvaraf Härads Rätten funnit nödigt taga kännedom; Ock åligger det åklagaren, att, om detta beslut, i god tid först underrätta så väl Maria Cecilia Mattisdotter, som svaranden.

v281396a.b3290

1850 den 31 Maj

No 16

Företager åter ett vid nästlidet ting, på sätt Domboken under No 30 utvisar, handlagdt och till denna rättegångsdag uppskjutet mål angående af Kr Länsman C G Ljungqvist, å tjänstens vägnar, efter angifvelse af Pigan Maria Cecilia Mattisdotter, anställdt åtal emot bonden Olaus Hansson i Hogen, för det han skall under det bemälda pigan varit i hans tjänst, henne slagit och misshandlat; dervid Åkl äfvensom Sdn och Målsäganden tillstädekomma personligen, den sistnämnda förmälände, det hon icke kunnat erhålla betyg af vederbörande Läkare, ehuru hon för undergående af besigtning sig hos honom inställt;

Partena förklarade härefter å ömse sidor, det de icke hade vidare bevisning att i saken åberopa, utan öfverlemnade densamma i befintligt skick till Rättens pröfning; hvarjemte Åkl yrkade, det Sdn måtte dömas att med ed sig fria, och Målsäganden fordrade ersättning för den ögonskada henne blifvit tillfogad.

Utslag

afsagdt den 20 Juli 1850

Enär Målsäganden Maria Cecilia Mattisdotter fordrat ersättning för henne tillfogadt lyte samt HdRn, i brist af behörigt läkarebetyg öfve den Maria Cecilia Mattisdotter åkomna ögonskada, icke saken hafva tillförlitlig grund för bedömande och deraf huruvida samma skada må kunna såsom lyte anses; pröfvar HdRn nödigt förelägga Maria Cecilia Mattis-

dotter att skyndsammeligen och sist före 2 rättegångsdagen af nästa lagtima Ting, dertill målet emedlertid uppskjutes, med detta försedd, anmäla sig hos vederbörande Provincialläkare för undergående af besigtning och erhållande af betyg öfver förekommande ögonskada; Åliggande Maria Cecilia Mattisdotter att, derest hon af en sådan förmån vill sig begagna, Läkarebetyget till Rätten ingifva å sagde dag, då Åkl och Sdn jemväl ega att tillstådekomma, der de så nödigt akta.

v281396a.b6380

1850 den 4 Oktober

No 14

Då HdRn åter till behandling företog det vid sishållne lagtima ting, på sätt Domboken under No 16 utvisar senast handlagda och till denna rättegångsdag uppskjutne mål angående det åtal Krono Länsman C: G: Ljungqvist, efter angivelse af Pigan Maria Cecilia Mattisdotter i Hogen, väckt emellan Bonden Olaus Hansson i samma hemman, för det han skall under bemälda Pigans vistelse i hans tjenst, henne så illa slagit att hon deraf lyte bekommit, inställde sig Åkl och Maria Mattisdotter, hvaremot Olaus Hansson ej lät sig afhöra.

Maria Mattisdotter förmälde, att hon, som senast i dag låtit Provincialläkare, Doctor Winberg besigtiga det öga, hvar åkomman skett, erhållit den underrättelse, att något fel eller skada derå ej kunde upptäckas; och att hon ej eller numera vore besvärad af vård i ögat eller synnerligare olägenhet af den skada henne deri tillfogats.

Åkl öfverlemnade härefter saken till Domstolens pröfning under fortsättande af sitt förra yrkande, det Olaus Hansson måtte åläggas med ed sig från angifvelsen fria.

Utslag

afkunnadt den 5 November 1850

Hvad under behandlingen af denna sak förekommit har HdRn i behörigt öfvervägande tagit; Och enär, beträffande först det jäf Olaus Hansson anfört emot till vittne i saken åberopade och afhörda Pigan Maria Andersdotter, att hon skulle sakna nödig christendomskunskap, lefva på understöd af församlingen samt mot Olaus Hansson hysa ett hätskt och fientligt sinnelag, Olaus Hansson ej gillat desse, af Åkl motsagda anmärkningar med ringaste bevis beledsaga, finner HdRn, utan afseende derå, det bör Maria Andersdotter i saken afgifna vittnesberättelse, emot hvars trovärdighet ingen skälig misstanke förefinnes eller af Olaus Hansson kunnat upgifvas, bibehålles wid den kraft och verkan densamma eljest hon lagligen tillkomma.

Beträffande dernäst sjelfva saken, så ock enär till styrka får angifvelsen, det Olaus Hansson skall, en dag i Mars månad sistlidet år, utom annat mot Cecilia Maria Mattisdotter utöfvadt våld medelst slag af ett gröfre tillhygge, upsåtligen tillfogat henne den skada uti ena ögat, hvaraf hon en längre tid sedermera skall lidit mehn, allenast förekommit, att Maria Cecilia Mattisdotter, som, enligt ett vts intyg, förut under samma dag vistats i

Olaus Hanssons hus och då funnits oskadad, längre fram på dagen ankommit till hemmanet Välle; då hennes ena öga varit blodigt och föregifvit härleda sig från angifvna våldet, ty och då hvad sålunda förekommit, ehuru mot Olaus Hansson besvärande, ej vid hans nekande härtill, kan anses innefatta bevisning derom, att Olaus Hansson samma åkomma gjort, pröfvar HdRn lagligt honom härutinnan frikänna; Hvaremot ock alldens-tund i saken edeligen afhörda vt Maria Andersdotter intygad, att Olaus Hansson, vid ett tillfälle några dagar före det nyss berörde våld skulle af honom utöfvats, ensamt af den anledning, att Maria Cecilia Mattisdotter vänligen tillsagt honom af icke, såsom då skedt, misshandla sin hustru, i köket af Olaus Hanssons hus på hemmanet Hogen tillfogat Maria Cecilia Mattisdotter flere eller minst tre slag, deraf lika många blånader uppkommit; samt vt Maria Andersdotter berättat att Olaus Hansson, samma dag, och af enahanda orsak, ville ta en hammare, med ett käpp tilldelat Maria Cecilia Mattisdotter ett slag, så att enahanda åkomma deraf upstått; fördenskull och emedan Olaus Hansson ej föreburit mindre styrkt, att Maria Cecilia Mattisdotter, vid detta tillfälle på något sätt brutit i den lydriad hon varit honom, såsom husbonde, varit skyldig, samt Olaus Hansson alltså till sagde förfarande saknat skälig orsak, ty och då emot Olaus Hanssons förnekande af jemväl åtalet i denna del, half bevisning mot honom förekommit, pröfvar HdRn lagligt, med stöd af 17 Cap 29 och 31 §§ RB, ålägga Olaus Hansson att, der han så förmår, med ed styrka, att han icke, på sätt och vid det tillfälle Maria Andersdotter och Maria Amundsdotter omvittnat, tillfogadt Maria Cecilia Mattisdotter fyra slag, deraf lika många blånader uppkommit, eller något deraf; På hvilken ed Sdn lemnas tid att sig betänka till första rättegångsdagen af nästa lagtima ting, då han, vid laga påföljd, bör sig inställa och, der han vill eden gå, vid vite af 5 Rdr 16 sk, förete sin själasörjares bevis om frägd ock christendoms-kunskap samt derom att han, med Rns protokoll och utslag i saken försedd, sist en månad före edgångsdagen och sedan så ofta han kallad varder sig hos själasörjaren inställt för att om edgångsvigt undervisas ock för mened varnas; hvarefter och sedan sig visat om Olaus Hansson sig inställer eden går eller deråt brister HdRn vill vidare utlåtande i saken meddela.
(Besvärshänvisning)

v281397a.b170

1851 den 6 Februari

No 7

Sedan, med anledning af det åtal Krono Länsman C G Ljungqvist, å tjenstens vägnar, och efter angivelse af Pigan Cecilia Maria Mattisdotter på Hogen, väckt emot Hemmanegaren Olaus Hansson i nyssnämnda hemman, för det han skall slagit Maria Mattisdotter, HdRn, genom utslag den 5 November sistlidet år, antecknad under No 14 af då hållna Dombok, af anförda skäl, ålagt Sdn, att, der han så förmådde, med ed sig fria och sålunda betyga: "att han icke på sätt och vid det tillfälle Maria Andersdotter och Maria Amundsdotter omvittnat, tillfogat Maria Cecilia Mattisdotter fyra slag, så att lika många blånader deraf upstått", samt i öfrigt, med edgångens utställande till denna rättegångsdag, föreskrifvit, hvad Sdn ålago iakttaga för att densamma skulle kunna honom anförtros; så inställde sig nu vid uprop af målet Åkl, Krono Länsman Ljungqvist, hvaremot hvarken Maria Mattisdotter eller Olaus Hansson läto sig afhöra, hvarför Åkl, alldenstund Olaus Hansson undandragit sig att fullgöra den honom ålagda värjemålsed och sålunda är lagligen tillvunnen, att hafva tillfogat Cecilia Maria Mattisdotter fyra slag, så att lika många blånader derefter upstått; fördenskull pröfvar HdRn med stöd af 35 Cap 2§ MB, rättvist döma Olaus Hansson att böta åtta daler smt med 2 Rdr 32 sk Bco till treskiftes emellan Kronan, Häradet och Åkl, Krono Länsman Ljungqvist; Hvarjemte det åligger Olaus Hansson att ersätta ej mindre Cecilia Maria Mattisdotter för rättegångskostnader med 6 Rdr 32 sk än äfven i saken hörde vittnen för deras inställelse med 1 Rdr 16 sk till hvardera af Hustrun Catharina Andersdotter, Thalita Andersdotter och Pigan Maria Andersdotter i Wälle samt 24 sk allt Bco till Enkan Maria Amundsdotter i Lunden, jemte lösen för transumt af HdRns utslag, det vtn, ersättningens utfående sådant behöfva. Besvärshänvisning.